

Ved Thorupstrand blæser de nye vinde

Når privatisering af fiskekvoter giver kvotekonger og store industritrawlere medvind, kan man som Danmarks sidste kystfiskersamfund enten give op eller forny sig. I Jammerbugten baner andelsorganisering, lokal innovation og visionære erhvervsfonde vej for det, der ligner fremtidens skånsomme fiskeri

Thomas Højrup er bestyrelsesformand for Han Herred Havbåde og formand for kystfiskerlauget. Han har fisket i mere end 40 år, men han er ikke erhvervsfisker og derfor heller ikke medlem af det laug, han er formand for. Fiskerne har valgt ham som formand, fordi han, som de siger, er god at sende i banken, god til at tale med politikere og sådan.

 Sille Veilmark

 4. maj 2017

 Kommentarer (0)

Blæsten står ind fra Skagerak. Himlen er grå, der er hvidt skum på bølgerne, sandet knaser mellem tænderne. Det er ikke havdag i dag.

Thomas Højrup står foroverbøjet i vinden og fortæller om fiskekutterne, der er trukket op på stranden. Det grå hår står om hovedet på ham, brillerne beskytter en smule mod sand i øjnene.

»Du kan se, hvor højt propellen sidder,« siger han og peger på skruen under en af bådenes brede, lyseblå agterstavn.

»Der er tre revler, skibene skal over, når de skal ud og ind her ved Thorupstrand, så de skal kunne flyde på blot halvanden meter vand.«

De store industritrawlere fra havnene i Hirtshals, Hanstholm og Thyborøn har skruet siddende længere nede for at sikre det konstante træk, der er nødvendigt, når man skal skrabe havbunden med de store trawl-net. Det kan en kystbåd ikke præstere, sådan som den må have skruen placeret, og derfor er den tvunget til at fiske med garn eller med snurrevod, et mere skånsomt net der ikke pløjer havbunden, men lægges ud, hvor fiskene står.

»Så for kystfiskerne er der i kraft af revlerne en indbygget barriere mod at anvende trawl – den gør det simpelthen nødvendigt at bruge skånsomme redskaber,« pointerer Thomas Højrup.

📷 Sille Veilmark

Thorupstrand Kystfiskerlaug i Jammerbugt Kommune er i dag kendt viden om som det eneste tilbageværende kystfiskeri i Danmark, hvor fiskerne går ud med deres kuttere direkte fra sandstranden, hvor fiskeriet på stedet er organiseret som et kooperativ, og hvor bæredygtighed og skånsomhed er sat i centrum.

Fiskerne er blevet folkeeje via tv-serien Gutterne på kutterne, og for mange københavnere er deres fisk kendt fra kutteren HM 800, der ligger ved kaj i Havnegade og fra tirsdag til lørdag sælger frisk fisk fanget i Skagerak ved Thorupstrand.

Fiskerne er også kendt fra balladen på Christiansborg i starten af april om 'kvotekongerne', de store trawlrederier hvis tiltagende dominans på bekostning af de mindre fiskere et folketingsflertal uden om regeringen vil have sat en grænse for. Så Thorupstrand-fiskerne er også deltagere i en modstandskamp mod fiskeriets industrialisering og affolkningen af fiskerierhvervet.

»Efter at politikerne i 2006 privatiserede fiskekvoterne og gjorde dem til handelsobjekt, har fiskerierhvervet oplevet den samme brutale strukturudvikling som landbruget. Forskellen er blot, at dét, der i landbruget har taget 100 år, er sket i fiskeriet på 10 år,« siger Thomas Højrup.

3.000 aktive fiskefartøjer er ifølge Højrup blevet til 300 aktive fartøjer i tiåret, siden man vedtog at privatisere kvoterne.

»Første år efter privatiseringen forsvandt 25 pct. af flåden.«

Skibsbygger, fritidsfisker, professor

Thomas Højrup har bygget modelskibe, fra han gik i skole. På førstesalen i familiens hus står flere af dem. Netop nu følger han færdiggørelsen af en ny, klinkbygget kutter, som han har leveret tegningerne af skroget til. Det foregår på et træskibsværft ved Slettestrand, etableret af foreningen Han Herred Havbåde for at restaurere gamle træskibe, bygge nye og holde håndværket i live ved at uddanne lærlinge.

Den ny kutter bygges til Karsten Nielsen, en af veteranerne blandt Thorupstrand-fiskerne. Den skal i vandet i denne måned og give arbejde til fire af de unge kystfiskere, der i kraft af laugene tror på en fremtid i erhvervet.

Thomas Højrup er bestyrelsesformand for Han Herred Havbåde og formand for kystfiskerlauget. Han har fisket i mere end 40 år, men han er ikke erhvervsfisker og derfor heller ikke medlem af det laug, han er formand for. Fiskerne har valgt ham som formand, fordi han, som de siger, er god at sende i banken, god til at tale med politikere og sådan.

Højrup er professor i etnologi med en doktorgrad i filosofi og et mangeårigt virke ved Københavns Universitet bag sig. Hans videnskabelige hovedværk er afhandlingen på 552 sider fra 1983, *Det Glemte Folk*, genudgivet flere gange over årene. Og der går en lige linje fra den etnologiske afhandling dengang til dagens indsats for at sikre Thorupstrand en fremtid som bæredygtigt kystfiskersamfund.

Det glemte folk

Det glemte folk er bl.a. de erhvervs- og befolkningsgrupper – i Højrups terminologi: livsformer – der er blevet trængt af udviklingen. En af dem var landbrugets husmænd, de små landbrug som der i 1950'erne var over 100.000 af, men som i løbet af 1970'erne blev halveret under presset af at skulle ekspandere og effektivisere. I dag er de kun at finde som deltidslændmænd eller som et lille mindretal blandt de 10.000 tilbageværende heltidslændbrug.

»Mange knækkede halsen og følte sig fortabt. Nogle lagde skylden på sig selv, mens det for andre har været godt at tænke, at det skyldtes nogle ydre forhold – for meget skat, for mange regler – noget elitært som ødelagde livsvilkårene. Mogens Glistrup sang den sang op til jordskredsvalget i 1973, og det kunne en del genkende sig selv i,« siger Thomas Højrup.

»Og selv om det gør rigtig ondt i livsformen, siger nogle af husmændene til deres børn, at de skal holde sig fra erhvervet, få sig en uddannelse eller et andet arbejde. Det gør mange af landmændenes børn – deres livsform ændrer sig.«

En anden livsform under pres siden 1970'erne er håndværket, der afløstes af industriel produktion, som også gradvist er blevet presset. Højrup fortæller om halvøen Salling i Limfjorden, hvor der i en periode var omkring 45 møbelproducenter, som samarbejdede og udviklede sig. Men da Muren faldt, kom der konkurrence fra virksomheder i Østeuropa, der lavede det samme, bare billigere. Siden fulgte konkurrence fra lande endnu længere mod øst.

»Så også her var der tale om en stor befolkningsgruppe, der voksede frem og udviklede landdistrikterne efter husmandsbrugene, men så selv blev trængt.«

Lønmodtagerlivsformen knyttet til industrien er blevet trængt gennem nogle årtier – mange virksomheder er forsvundet, andre har formået at forandre sig radikalt.

»Hos disse skal du være fleksibel, tilpasningsdygtig, solidarisk med virksomheden – det betyder, at den

meget fagforeningsbevidste arbejder marginaliseres.«

En fjerde livsform, som virkelig blev undermineret, er husmoderlivsformen.

»En masse ydelser blev flyttet fra familien og ud i den offentlige sektor. I dag kan en pige knap tillade sig at have husmodergerningen som sin forestilling om det gode liv.«

Omstilling

»Under denne markante proces gennem nogle årtier får eller griber nogle muligheden for at være med i omstillingen til det nye. Men andre har ikke muligheden, de får ikke grebet chancen, eller de bliver låst fast i en diskurs, hvor angsten, bekymringen og ulysten til at videreuddanne eller omstille sig bliver fremherskende.«

»Så hvor nogle kommer ind i en god cirkel, kommer andre ind i en ond og bliver modstandere af det, der kommer udefra: de fremmede, globaliseringen, økologien ... Man formulerer sig negativt – 'vi må ingenting mere, det nytter ikke noget' – hvor andre formulerer sig positivt: 'Det gælder om at få et rent hav og fisk nok, og vi må selv gå foran'.«

»Ved at være imod forringer de pågældende mulighederne for sig selv,« siger Thomas Højrup.

Han er optaget af de projekter, hvor omstillingen til de nye tider og livsformer er lykkedes med de lokales deltagelse. Som Klitmøller i Thy, der har klaret omstillingen fra trængt kystfiskersamfund til blomstrende centrum for surfing, Cold Hawaii.

Eller som familievirksomheden i Skive, Dansk Elektro Instrument Fabrik, DEIF, der via innovation og øje for den grønne omstilling er blevet storleverandør til lande som Kina af bl.a. kontrolsystemer til vindmøller.

Eller Thise Mejeri, der er vokset ud af det lille andelsmejeri på Salling, Dybbækdal Mejeri, der i 1969 blev solgt til en privat for at overleve, men som fra 1987 indledte et samarbejde med en lille gruppe stædige økologiske mælkeproducenter i Nordvestjylland, der manglede et mejeri.

Thise har siden fået en leverandøraftale med Coop, er igen blevet et andelsselskab og har nu 70 andelshavere, 230 ansatte og en mangfoldig økologisk produktion til både det danske marked og eksport.

»Det forekom usandsynligt, at det kunne lade sig gøre, men Thise er en humlebi, der flyver på vinger af kreativitet. Livsformen er på en måde den samme som i 1970'erne, men man har opdyrket noget nyt: økologien, naturskånsomheden, kontakten til byernes forbrugere, humoren i formidlingen,« siger Thomas Højrup.

Væk på en måned

Det er det samme, de gør omkring Thorupstrand. Kystfiskerlauget omfatter i øjeblikket omkring 20 fiskere fordelt på 10 kuttere.

Lauget blev etableret i 2007 som en overlevelsesmanøvre for det lokale fiskersamfund, efter at Anders Fogh Rasmussens regering og Dansk Folkeparti i 2005 havde vedtaget at gøre fiskekvoterne til en privatiseret handelsvare, der kunne fremme de kapitalstærke i erhvervet på bekostning af de små og dermed accelerere fiskeriets såkaldte strukturrationalisering.

De salgbare kvoter var knyttet til skibe, og derfor gik de store i branchen i gang med at opkøbe andres kuttere – ikke for at sejle med dem, men for at få adgang til deres kvoter, såkaldt fartøjskvoteandele, FKA'er.

Priserne på fartøjerne steg på to år op til 1.000 procent, og på bare en måned i 2006 blev f.eks. samtlige kystfiskerbåde i Lildstrand – nabo til Thorupstrand – solgt og kystfiskeriet på stedet udslettet.

I stedet for også at sælge ud og forlade erhvervet besluttede fiskerne i Thorupstrand at etablere et kooperativ, der som ejer af kvoter kunne beskytte fangstrettighederne mod finansiel spekulation og sikre, at også de unge på stedet kunne komme ind i erhvervet.

Hvert medlem af lauget indskød 100.000 kr. for at være med, og med en samlet andelskapital på to mio. som sikkerhed kunne man gå i banken og på laugets vegne låne et større millionbeløb til indkøb af kvoter og dermed adgangen til fortsat at fiske torsk og rødspætter i Skagerak.

»Nogle udefra sagde: 'Hold da kæft et frilandsmuseum. I har jo ikke engang en havn og kan ikke få et stålskib ind. I kan ikke trawle – hvor er fremtiden i det',« fortæller Thomas Højrup.

📷 Sille Veilmark

I praksis fungerer det. Kvoterne fordeles til laugets medlemmer en gang om året på et fællesmøde, de fangede fisk håndteres i det nye pakhuis, som lauget har opført, og hvor områdets børn og unge – Thorupstrands guld, siger Højrup – hjælper med at rense fiskene, så de hurtigt kan komme videre til kunderne.

Fisk kan købes direkte fra pakhuset, men det meste går videre til salg andetsteds – bl.a. på kajen i Havnegade i København, men også ude i Europa, hvor de friske, skånsomt fangede fisk er i høj kurs.

Og Coops butikker forhandler allerede nu fisken fra Thorupstrand som et naturskånsomt alternativ til de industrielt fangede fisk i kølediskene. Fra maj kan man finde forårets fede rødspætter i Brugsen, fordi det er sæsonstart for rødspættene fra Thorupstrand Fiskercompagni, når de er bedst.

De innovative kræfter

Det hele handler ifølge Højrup om at sikre en levende kystkultur. Derfor er der f.eks. tætte bånd mellem kystfiskerlauget og Han Herred Havbåde, der foruden selve træskestævret har opført et havbådehus, hvor lærlinge uddannes, og hvor der bedrives forskning og formidling i et Maritimt Etnologisk Videnscenter med etnologen Kirsten Monrad Hansen, gift med Højrup, som projektleder.

Samme sted er der etableret et Center for Bæredygtige Livsformer, der p.t. er i gang med projektet Jammerbugt i Balance. Det handler om »omstilling til bæredygtige livsformer i det marine og det maritime samfund«, dvs. bæredygtighed for både det hav, man fisker i, og for fiskerkulturen på egnen.

Projektet er foruden af kommunen støttet af Villum Fonden og Velux Fonden og dermed et eksempel på den brede støtte, arbejdet omkring Thorupstrand og Slettestrand, oplever. Realdania og Nordea har støttet dele af indsatsen, og Merkur Andelskasse yder sammen med de lokale Klim og Thy Sparekasser de lån, der skal til undervejs.

»Havbådehuset er bygget med genbrug af lokale limsten fra tidligere gårde på egnen. Vi fik 12 gårde og huse forærende af folk, og havbådeforeningens frivillige forvandlede dem selv til 60 ton rensede limsten,« siger Thomas Højrup.

Da A.P. Møller Fonden hørte om dette lokale engagement, var der heller ikke tvivl i den gamle Hr. Møllers sind om, at det var værd at støtte oplæringen af lærlinge i klinkbygningskunsten på havbådeværftet.

»Et sådant møde mellem et lokalt engagement og nationale erhvervsfonde kan virkelig drive tingene frem. Hos fondene oplever vi en omstillingsbevidsthed, der er meget stærkere, end vi nogensinde har mødt i det politiske system. Det er en interessant erfaring, at fondene fremstår som de mest dristige og visionære og dermed bliver et korrektiv til det politiske system.«

Kampen

Hele projektet er et eksempel på, hvordan det nogle opfatter som bagudskuende – en andelsbaseret kultur bygget på at fiske direkte fra sandstranden i mindre både – kan vise sig at være det mest innovative. På den måde vender Thorupstrand-aktiviteterne op og ned på forestillingerne om moderne og gammeldags.

Det 'glemte folk' kan vise sig at bære på fremtiden, det gammeldags er ifølge Højrup det industrialiserede trawlfiskeri. Fordi det ikke er langtidsholdbart. Som det formuleres i projektbeskrivelsen til Jammerbugt i balance:

Udviklingen i Skagerak og andre havområder »drives af et ekspanderende volumen-fiskeri med bundtrawl og *flyshooting*, der leverer et industrielt produkt og skaber en stadig mere nedslidt havbund, fauna og fiskebestand. Rederierne imødegår dette ved at opkøbe yderligere kvoter til endnu kraftigere stortrawlere og *flyshootere* – i et stadig mere ensidigt profit-søgende perspektiv.«

Så det er også en kamp, der foregår. Og den foregår ikke kun på Christiansborg og i medierne, når politikere slås om privilegierne for de 'kvotekonger', der har fabriksrawlere på op til 90 meter og personlige formuer hinsides milliarder.

Den foregår også på vandet, i det daglige, når de lyseblå kystbåde fra Thorupstrand med deres garn og snurrevod kommer på tværs af de store trawlere, der pløjer på langs af Skagerak med deres trawlskovle og altopslugende trawl-net.

I dag er der ingen søslag. Vinden er for skrap, bølgerne for høje til, at kystbådene kan gå ud.

Jørgen Steen Nielsen

Email

Twitter <<https://www.twitter.com/jrgensteenniels>>

Vi tager vores verden tilbage

Oftestarter store forandringer som konkrete projekter i hverdagen. Derfor har vi lavet en særlig udgave af Information, hvor vi glemmer alt om politikerne og fortæller om alle de mennesker, som hver dag kæmper for at løse store problemer og tage deres verden tilbage.

Det her er deres avis.

Andre artikler i dette tillæg

Vi smider hver især 13 kilo elektronik ud hvert eneste år. Arne prøver at bremse tendensen

4. maj 2017

Hvert år smider danskerne i gennemsnit 13 kilo elektronikaffald ud. Både affaldet fra gammel elektronik og produktionen af nyt er belastende for miljøet, men de seneste år er folk i Danmark og udlandet gået sammen for at hjælpe hinanden med at reparere tingene

Findes lyset i Mørke?

4. maj 2017

Information er taget til landsbyen med Danmarks mest dystre navn på jagt efter den borgermobilisering, som historisk har været med til at forandre Danmark, og som forfatterne til den nye bog 'Rodskud' hævder igen er i gang med at udfordre styringstrætheden hos den politiske elite

Internettet er en skraldespand fyldt med modbydeligheder, som de unge ikke vil undvære

4. maj 2017

Aktivismen 'in real life' hænger ofte uløseligt sammen med onlineaktivismen, og derfor er det absolut nødvendigt, at vi lærer at passe på os selv og hinanden på nettet. Det mener den onlineaktivistiske gruppe DO:TOPIA, der vil gøre os til medskabere af vores egen digitale virkelighed. Det sker blandt andet ved at få over hundrede 8. klasseelever til genkende 'fake news' og lave deres egen takt og tone på nettet

Alle artikler i tillægget ›

✉ Bliv opdateret med nyt om disse emner